

SPANJAARDSPAD 28 KM

tijdig naar de hoger gelegen hofstede de Hoge Wust geëvacueerd. Rechts van de toegangsweg liggen de voormalige grachten.

7 Dorp Hemmen met de oude kerk

Hemmen wordt wel het mooiste dorp van de Betuwe genoemd. De ronde kern werd gevormd door de middeleeuwse kerk en het kerkhof. Iets verderop stond het voormalige kasteel Hemmen dat uit het begin van de 14de eeuw dateerde. Gedurende zijn bestaan was dit adellijke huis in bezit van de familie Van Lijnden. Dit kasteel is bij de oorlogshandelingen van 1944-45 ernstig beschadigd en in de daaropvolgende jaren tot op de fundering afgebroken. Het dorp en het kasteel worden omringd door dichte bossen met mooie wandelmogelijkheden. In deze bossen kan de groene specht (zie voorkant folder) worden gezien.

8 Het Kuykgemaal Randwijk

Het Kuykgemaal is gebouwd in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Dit waterwerk maakte het mogelijk om water vanuit de Neder-Rijn naar de Linge te pompen en bij een overschot aan 'binnenwater' juist het water vanuit de Linge naar de Neder-Rijn te pompen. Dit gemaal was onderdeel van de ruilverkavelingswerken 1953-1965.

9 Spanjaardsdijk

Hier heeft de voormalige Spanjaardsdijk (ook wel Nijendijk) aangesloten op de Rijndijk. Deze dwarsdijk is in opdracht van Prins Maurits aangelegd tussen de jaren 1590-1593. De motor achter de aanleg van deze dijk was de Tielse jonker Dirck Vijgh. De dijk zou zowel een waterstaatkundige als een militaire functie krijgen. Hij liep van de Waal -ter hoogte van restaurant Bij De Engel- naar de Rijn. Het doel van de dijk was om op momenten van militaire dreiging uit het oosten, de Over-Betuwe onder water te kunnen zetten. De belangrijkste dreiging waren de vijandige Spanjaarden die toen hun hoofdkwartier in Nijmegen hadden en waar de hertog van Alva de scepter zwaaide. Al in 1595 kwam door dijkdoorbraken een stortvloed van water vanuit de Over-Betuwe. De Spanjaardsdijk brak op verschillende plekken met doorbraakkolken tot gevolg. De dijk had niet alleen een militaire en waterstaatkundige functie, hij was ook een religieuze grens: de bevolking van de Neder-Betuwe was vanaf de Tachtigjarige Oorlog protestants geworden, in de Over-Betuwe bleef men in meerderheid katholiek.

hier vrouwen

Dit Klompenpad is tot stand gekomen onder coördinatie van Stichting Landschapsbeheer Gelderland in samenwerking met diverse particuliere eigenaren, vele vrijwilligers, de gemeente Neder-Betuwe en andere partijen uit de streek. Klompenpaden zijn cultuurhistorische wandelroutes die particuliere terreinen, zoals landgoederen en boerenland, toegankelijk maken voor de wandelaar. Ze gaan zoveel mogelijk over historisch tracé en onverharde paden. Rust, kleinschaligheid en de combinatie van cultuur en natuur bepalen de sfeer en vertellen bewoners en wandelaars over de geschiedenis van hun omgeving. Ook het landschap heeft voordeel van de ontwikkeling van Klompenpaden: vaak worden landschapselementen hersteld en aangelegd. Door aan te sluiten bij lokale initiatieven als landwinkels, horeca en kamperen bij de boer wordt de economie van de streek versterkt.

Meer informatie over Klompenpaden: www.klompenpaden.nl. Hier vindt u ook actuele wijzigingen of aandachtspunten.

Meer informatie over Stichting Landschapsbeheer Gelderland: slgelderland.nl

PRAKTISCHE INFORMATIE

- Rondwandeling gemarkeerd in twee richtingen met rode klompjes.
- U kunt de route in combinatie met de opstappunten verkorten tot 18 km (Rijnzijde) of 19 km (Waalzijde) of verlengen tot 31 of 33 km. Dit staat op de kaart aangegeven en is onderweg gemarkeerd.
- Het is mogelijk om sommige Klompenpaden te combineren. Eventuele overstappunten zijn aangegeven op de kaart en ter plekke in het veld.
- De nummers op de kaart verwijzen naar bezienswaardigheden langs de route die beschreven worden in deze folder.
- Routenavigatie en informatie over landschap en cultuurhistorie is ook beschikbaar via de Klompenpaden-app.
- Het Klompenpad is niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen vanwege de smalle en onverharde paden. Stevig en waterdicht schoeisel wordt aanbevolen.
- Honden zijn verboden op particuliere delen van het Klompenpad om verstoring van vee en wild te voorkomen. Dit is aangegeven op de openstellingsborden die u aan het begin van het particuliere terrein vindt.

productie & eindredactie Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG)
tekst Klompenpadwerkgroep, Kobus van Ingen en SLG
eindredactie SLG
beeldmateriaal Wikimedia, SLG en Shutterstock. Op de voorkant staat een afbeelding van verdedigingstoren Mauritslinie 'Riviergezicht met Wachtpost', Jan van Goyen, 1644, collectie Rijksmuseum
opmaak Bas Reijnen
met speciale dank aan Klompenpadwerkgroep Spanjaardspad en de particuliere grondeigenaren

© Stichting Landschapsbeheer Gelderland 2025, 1^e druk. Alle rechten voorbehouden

Bij vragen of opmerkingen over dit pad kunt u contact opnemen met SLG via www.klompenpaden.nl.

Dit Klompenpad is mede gefinancierd door de Provincie Gelderland, de gemeente Neder-Betuwe en de Nationale Postcode Loterij.

Wandelen langs oude
verdedigingswerken
en dijken in het
prachtige buitengebied
van de gemeente
Neder-Betuwe

SPANJAARDSPAD 28 KM

NIET BESTEMD
VOOR VERKOOP

SPANJAARDSPAD 28 KM

1 Het veer en veerhuis

Het veer in Opheusden, in dialect het 'Heuzese veer' genoemd, behoort tot de oudste riviervaren van Nederland. Al vanaf de 14de eeuw komt het in de archieven voor. Het recht om over te varen is een zogenoemd 'regaal', een voorrecht uit de begintijd van de hertog van Gelre. Bij het veer bevindt zich het uit circa 1800 daterende veerhuis, dat werd gebouwd op een 'middelzand'. Veel van de inrichting van het fraaie voorhuis dateert nog uit de bouwtijd en dat maakt dit veerhuis zo uniek. Het achterhuis bood ruimte voor het eigen boerenbedrijf en stallingsruimte voor paard, wagen en kar voor de reizigers die hier wilden overnachten.

hier vrouwen

2 Tankgracht aan de Markstraat

In Opheusden aan de Rijnbandijk is het gerestaureerde hoornwerk De Spees te vinden. Dit is aangelegd rond 1800 en maakte deel uit van de voormalige Betuwelinie tussen de Neder-Rijn en de Waal. Het bestond uit een dijk, hoornwerken en inundatiegebieden. De vervallen linie werd in 1939 opnieuw benut bij de bouw van de Betuwestelling, die diende om het Duitse leger te weren. Ook werden destijds kazematten (bunkers) en tankgrachten aangelegd. Bij de Markstraat is zo'n tankgracht intact gebleven.

3 De Appelenburg

Westelijk van de Melkdreef stond tot het midden van de 19e eeuw het kasteel de Appelenburg. Dit kasteel werd rond het jaar 1440

Veerhuis te Opheusden

De Hiense kerk met het herbouwde schip en de toren uit de 15e eeuw

gebouwd door de jonker Gerrit van Beynhem en zijn vrouw Jutte van Wely. Vele generaties was het in bezit van de Van Beynhems. In latere eeuwen kwam het door vererving in handen van de familie Van Lijnden die het omstreeks 1834 liet afbreken. De grafkelder van deze familie was te vinden in de oude kerk van Ochten. Deze kerk is in de Tweede Wereldoorlog geheel verwoest waarna de grafsteen uit de kerk is gelicht en een nieuwe plaats heeft gekregen naast de nieuwe hervormde kerk van Ochten.

4 De Hiense kerk

De kerkenlijst van de Utrechtse Dom vermeldt de kerk van Hien al in 1395. In 1842 werden het middeleeuwse koor en het schip afgebroken. Het nieuwe kerkgebouw werd tegen de oude toren aangebouwd in neogotische stijl en op de fundamenten van de oude kerk. Bovenin de toren hangt de luidklok waarop staat te lezen:

1943 De klok verbrand door Duitse hand

1950 laat ik weer horen, het lied van de toren

Ook worden op de klok de burgemeester en de wethouders van destijds vernoemd.

5 Herberg De Engel

De reden dat herberg De Engel al in de middeleeuwen buitendijks werd gebouwd is waarschijnlijk een juridische. Binnendijks zou de herberg onder het gezag van het dorpsbestuur vallen. Buitendijks was

dat wat vrijer omdat daar de jurisdictie van de Gelderse graven van toepassing was die zelden in deze contreien kwamen. De eerste verwijzing naar het bestaan van 'De Engel' is 10 augustus 1591, toen prins Maurits terugkeerde van een schermutseling met de Spanjaarden bij Nijmegen en met zijn vloot bij 'De Engel' te Hien voor anker ging. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog liet prins Maurits van Nassau langs de Waal diverse verdedigingswerken bouwen, die deel uitmaakten van de Mauritslinie. Waarschijnlijk heeft ter hoogte van De Engel ook zo'n versterking gelegen. De rijke historie van herberg 'De Engel' wordt gekenmerkt door geschriften over bijzondere ontmoetingen uit de 17de eeuw. De strijd tegen het regelmatige terugkerende hoogwater van de rivier is tot vandaag nog steeds een belangrijk gegeven. Eeuwenlang beukten golven en ijsschotsen tegen de muren van de herberg. Tijdens het hoogwater met kerst 1993 werd de herberg ook weer bedreigd.

6 Kasteel de Boelenham

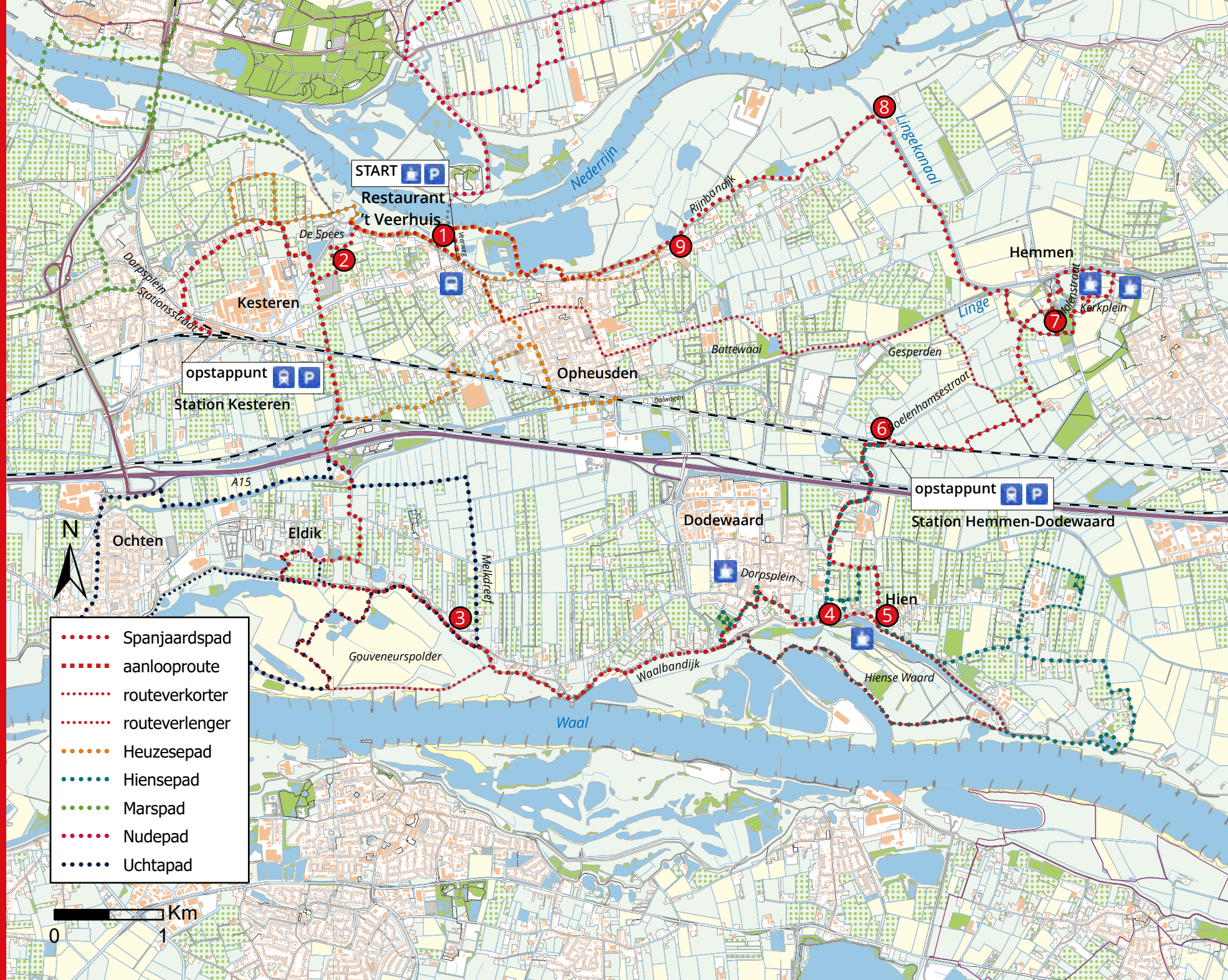
Hier vinden we de overblijfselen van het voormalige kasteel de Boelenham. Dit adellijke huis is in 1475 gesticht door een lid van de familie Van Lijnden. Het werd gebouwd als een versterkte boerderij met een forse woontoren. In het jaar 1653 vererft het aan de familie Van Els tot den Boelenham en later in de familie Borghees. Het huis werd tijdens de watersnood van 1809 weggespoeld. Door de voorzorg van de heer van Lijnden van Hemmen waren daarbij geen menselijke slachtoffers gevallen. De mensen werden

Herberg de Engel is nu: Restaurant Bij de Engel

SPANJAARDSPAD 28 KM

Startpunt → Restaurant 't Veerhuis, Veerweg 1 in Opheusden.
Openbaar vervoer → Bushalte Opheusdenseveer, Opheusden.
Opstappunten → Treinstation Hemmen-Dodewaard, Boelenhamsestraat 4, Dodewaard. Treinstation Kesteren, Stationsstraat 42, Kesteren.

Horeca → Restaurant 't Veerhuis, Veerweg 1 in Opheusden. Café Het Centrum (terras en lunchroom), Dalwagen 13 in Dodewaard. Cafetaria 'Bij de Buren', Dorpsplein 11 in Dodewaard. Restaurant 'Bij de Engel', Waalbandijk 102 in Dodewaard. Brasserie Heerlijkheid Hemmen, Kerkplein 10 in Hemmen. Pannenkoekenboerderij Aan de Linge, Molenstraat 18 in Hemmen.

Kijk op klompenpaden.nl voor actuele informatie en route-wijzigingen. Zowel de app als de website hebben altijd de meest actuele informatie.

Te gast op het erf en boerenland

Klompenpaden lopen regelmatig over het erf van een boer, langs een beekje of over een sloot. Vaak is dit privéterrein. Er wordt nauw samengewerkt met boeren en grondeigenaren die recreatief medegebruik toestaan. Zonder hun toestemming waren er niet zoveel Klompenpaden.

Honden verboden

Als wandelaar ben je te gast. Het betreden van privéterrein wordt aangegeven met een speciaal openstellingsbord. Ook geldt een hondenverbod. Loslopende honden kunnen onrust veroorzaken

bij vee, wild of weidevogels. Daarnaast kunnen ze ziekten verspreiden. Daarom zijn honden verboden op Klompenpaden. Wij danken u voor uw begrip.

HOE WERKT DEZE DOWNLOADBARE FOLDER

Download deze folder en druk het af in kleur (dubbeltzijdig, gespiegeld langs korte zijde) voordat u gaat wandelen. U krijgt dan de folder + de wandelkaart geprint. De folder kunt u als een echte folder vouwen over de aangegeven grijze lijnen. Deze folder bevat altijd de meest actuele informatie.

hier vouwen

hier vouwen

Maurits, prins van Oranje in de Slag bij Nieuwpoort, 1600

De Mauritslinie

Vanaf 1589 liet prins Maurits van Nassau, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, speciale versterkingen bouwen, ook wel redoutes genoemd. Daarvan verschenen er veel in 1606 toen de Spaanse dreiging langs de rivieren toenam. Zo ontstond een linie van torens die op regelmatige afstand van elkaar stonden. Ze worden Mauritsstorens genoemd. De linie van rivieren en torens wordt wel aangeduid als Mauritslinie of Oranje Limes. Niet één redoute is bewaard gebleven, maar ze zijn wel vastgelegd op oude kaarten en prenten. Deze geven de indruk dat de torens vierkant van vorm waren en ongeveer acht meter hoog. Ze werden opgetrokken in hout of in steen en afgedekt met een zadeldak of een piramidedak. Waarschijnlijk heeft ter hoogte van restaurant De Engel in Dodewaard ook een toren gestaan.

Ontdek het prachtige buitengebied van de gemeente Neder-Betuwe en wandel langs Neder-Rijn en Waal, oude verdedigingswerken, door uiterwaarden en door het oeverwallenlandschap met eeuwenoude fruit- en bomen. Klompen aan, rugzak op en gaan!

Opheusden

Het kerkdorp Opheusden is waarschijnlijk ontstaan in de 10de eeuw. Aanvankelijk was er een kapel die vanuit Wageningen werd bediend. In de loop van de 13de eeuw wordt dit uitgebreid tot de kerk zijn huidige vorm kreeg in het jaar 1524. De 13de-eeuwse kerktoeren is in mei 1940 door eigen troepen opgeblazen. De legerleiding was bang dat de Duitse invallers de toren als uitkijkpost zouden gaan gebruiken. De toren is in de vijftiger jaren weer opgebouwd, echter niet op de oorspronkelijke plaats, maar ten zuidwesten van het oude schip. Opheusden is altijd een dorp van kleine boeren en zelfstandige ondernemers geweest. De gemengde bedrijfjes verbouwden hop, fruit, aardappelen, bonen, tabak en natuurlijk tot op vandaag bomen. In de directe omgeving van het dorp liggen zavelige akkers die zeer geschikt zijn voor de boomteelt.

Historische foto van kerkdorp Opheusden

